

مجله‌ی برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری
سال چهارم، شماره‌ی ۱۲، بهار ۱۳۹۴
صفحات ۱۸۲-۱۶۴

بررسی اثرات گردشگری در ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستاییان (مطالعه‌ی موردی: شهرستان مشگین‌شهر)

* وکیل حیدری ساریان

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۳/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۰/۱۴

چکیده

در کشورهای جهان از گردشگری به‌عنوان کاتالیزوری کارآمد برای بازسازی و توسعه اجتماعی نواحی روستایی یاد شده است و هدف این مقاله بررسی اثرات گردشگری در ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستاییان در مناطق روستایی شهرستان مشگین‌شهر می‌باشد. این تحقیق از لحاظ هدف، توسعه‌ای، و از لحاظ ماهیت، توصیفی و پیمایشی و نیز از نوع علی-مقایسه‌ای و تحلیلی است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه روستاییان ساکن در روستای نمونه گردشگری موئیل می‌باشد. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و بر اساس فرمول کوکران، تعداد نمونه مناسب برای این تحقیق ۲۰۰ نفر به‌دست آمد؛ از سویی، برای برابری در آزمون و نتیجه، ۲۰۰ از روستاییان ساکن در روستای فاقد گردشگری ساریانلار به‌عنوان گروه شاهد انتخاب شدند. این تحقیق به روش پیمایشی با استفاده از پرسش‌نامه انجام گردیده است. روایی صوری پرسش‌نامه توسط پانل متخصصان مورد تایید قرار گرفت. مطالعه راهنما در منطقه مشابه جامعه آماری با تعداد ۳۰ پرسش‌نامه صورت گرفت و با داده‌های کسب شده و استفاده از فرمول ویژه کرونباخ آلفا در نرم افزار SPSS، پایایی پرسش‌نامه تحقیق ۰/۸۵ بدست آمد. نتایج آزمون t در ارتباط با ویژگی‌های اجتماعی و روانشناختی دو گروه نشان می‌دهد که بین متغیرهای مسئولیت‌پذیری، خودانگیزی و تقویت اعتماد به نفس با متغیر وابسته رابطه معنی‌داری وجود ندارد؛ اما بین متغیرهای بهبود انگیزش، انتقادپذیری، خلاقیت، مشارکت اجتماعی، توانمندسازی، انسجام اجتماعی و مسئولیت‌پذیری با متغیر وابسته رابطه معنی‌داری وجود دارد. در نهایت، با توجه به نتیجه پژوهش پیشنهاد کاربردی ارائه شده است.

واژگان کلیدی: گردشگری، توانمندسازی، توسعه روستایی، روستای موئیل، شهرستان مشگین‌شهر.

* دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی (Vheidari56@Gmail.com)

مقدمه

در جهان پرتلاطم کنونی، روستاها به کانون تردد انسانهایی بدل شده‌اند که برای فرار از زندگی پرهیاهوی شهری و زندگی ماشینی، به روستاها سفر می‌کنند. امروزه، با توجه به دامنه تقاضا و نیازهای محیط روستایی، گردشگری روستایی رو به توسعه گذاشته است و روز به روز بر اهمیت و جاذبه خاص آن افزوده می‌شود (طالب و همکاران، ۱۳۸۷: ۲۸). گردشگری روستایی را می‌توان جزئی از مجموعه گردشگری به حساب آورد که کمیسیون جامعه اروپا در سال ۱۹۸۶ آن را چنین تعریف کرده است: «گردشگری روستایی، تنها شامل گردشگری کشاورزی نیست، بلکه همه فعالیت‌های گردشگری در مناطق روستایی را شامل می‌شود» (بلوچی و خراسانی، ۱۳۹۲: ۹۲). در یک تعریف کلی، گردشگری روستایی عبارت است از مجموعه فعالیت‌ها، خدمات و مهمان‌نوازی‌هایی که توسط کشاورزان و روستاییان به منظور جذب گردشگران به روستایشان برای درآمد جنبی صورت گیرد (ازکیا و ایمانی، ۱۳۸۷: ۳۱۷) و توسعه و گسترش گردشگری روستایی پیامدهای مطلوب اجتماعی، اقتصادی و محیطی به همراه دارد که در این ارتباط، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان به گردشگری به‌عنوان «صنعتی» که ثبات اقتصادی و جمعیتی را برای جوامع روستایی به‌دنبال دارد، می‌نگرند و بسیاری گردشگری را به‌عنوان عنصر لازم برای حرکت به سوی اصلاح مناطق روستایی می‌دانند و از گردشگری به‌عنوان راهبردی که می‌تواند با توجه به اثر بخشی خاص خود به جوامع روستایی حیات دوباره بدهد و آنها را پا برجا نگه دارد، یاد می‌کنند (حیدری ساربان، ۱۳۹۲). و گردشگری روستایی می‌تواند تاثیرات متفاوتی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، محیطی و روان‌شناختی در محیط‌های روستایی بر جای بگذارد و با توجه به این که، کشور ایران از حیث جاذبه‌های فرهنگی، هنری، قومی، اجتماعی، تاریخی و محیطی و دارا بودن روستاهای متنوع و جذاب در زمره شگفت‌انگیزترین ممالک جهان به‌شمار می‌آید و همچنین با عنایت به این که حدود ۲۸/۵ درصد جمعیت روستایی ایران طبق سرشماری نفوس و مسکن (۱۳۹۰) در مناطق روستایی زندگی می‌کنند، کشاورزی نمی‌تواند به تنهایی اشتغال و درآمد کافی را برای جمعیت روستایی فراهم آورد، بنابراین، گسترش گردشگری به‌عنوان یک راهبرد جدید در زمینه توسعه روستایی در ایران می‌تواند ایفای نقش نماید (اکبری سامانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۰).

هدف کلی پژوهش حاضر بررسی نقش گردشگری در ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستاییان شهرستان مشگین‌شهر است و این تحقیق به دنبال آن است که این سؤال را مورد بررسی و کاوش قرار دهد: که آیا بین توسعه گردشگری و ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستاییان ارتباط معنادار وجود دارد؟ به همین خاطر ابتدا مبانی نظری گردشگری مورد بحث و بررسی قرار گرفته و سپس با ارائه مدل مفهومی نقش گردشگری در ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستاییان بررسی گردیده است و از آن جایی

که در ایران تاکنون مطالعه خاصی درخصوص نقش گردشگری در ارتقای توانمندی‌های اقتصادی و اجتماعی صورت نگرفته است به همین خاطر مقاله حاضر در راستای تبیین نقش گردشگری بر ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستاییان می‌باشد.

مبانی نظری

امروزه صنعت گردشگری به‌عنوان مجموعه فعالیت‌های اقتصادی در تقویت بنیان‌های اقتصادی، اجتماعی و روان‌شناختی جوامع نقشی اساسی بر عهده دارد و گردشگری از طریق ایجاد اشتغال، توانمندسازی، افزایش مشارکت در فعالیت‌های توسعه‌ای به دلیل افزایش آگاهی و ارتقای خود اثربخشی به توسعه سایر بخش‌های اقتصادی کمک می‌کند (هال^۱، ۲۰۰۸) و مرور ادبیات برنامه‌ریزی گردشگری نشان می‌دهد که تاکنون، چهار رویکرد عمده در برنامه‌ریزی گردشگری وجود داشته است. نخست، دیدگاه رشدگرا که گردشگری را ابزاری برای بهبود شاخص‌های اقتصادی می‌داند. دوم، فیزیکی- فضایی که گردشگری را یک پدیده فضایی و منبع مورد استفاده در ساماندهی فضا دانسته و مورد مطالعه قرار می‌دهد. سوم، دیدگاه اجتماعی که گردشگری را برای شکوفایی بهبود شرایط زیستی جوامع مفید می‌داند و چهارم، رویکرد توسعه پایدار که گردشگری را به مثابه ابزاری توانمند در راستای اجرای سیاست‌های توسعه پایدار مورد بررسی و تحلیل قرار می‌دهد و رویکرد جدیدی به‌شمار می‌رود (تولایی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۰۵).

ادبیات توسعه پایدار نشان می‌دهد با گسترش روز افزون مهاجرت‌های روستایی، کاهش درآمد خانوارهای روستایی و افول کشاورزی روستایی، نیازی روزافزون به فعالیتی جایگزین و در عین حال مکمل برای کشاورزی احساس می‌شود تا به‌منظور توسعه پایدار روستایی، امکان بهره‌مندی روستاییان از معیشت پایدار فراهم آید که این خود بهبود کیفیت زندگی و رضایتمندی روستایی را به‌همراه می‌آورد (شارپلی، ۲۰۰۲: ۹۲) و امروزه در بسیاری از نواحی روستایی، گردشگری از حالت انفعالی به عاملی پویا و موثر بر تغییرات و کنترل چشم‌انداز اجتماعات روستایی مبدل شده است (علیقلی زاده و همکاران، ۱۳۸۷: ۱) و در حال حاضر گردشگری بستر لازم را جهت تحقق توسعه روستایی هموار می‌سازد (اسواربروک^۲، ۱۹۹۸: ۲۳). متون توسعه نشان می‌دهد ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی در نواحی روستایی تابعی از عوامل و پدیده‌های مختلف می‌باشد که از جمله این پدیده‌ها می‌توان به فعالیت گردشگری اشاره نمود. هم‌چنین در این ارتباط، مطالعات یارکوا و استیکوا^۳ (۲۰۰۸) نشان می‌دهد که با ورود گردشگران به مناطق روستایی دانش و آگاهی روستاییان بالا رفته و

¹ Hall

² Swarbrook

³ Yarkova and Stoykova

میزان تنش‌های قومی و تعارضات موجود تقلیل می‌یابد. افزون بر این، یافته‌های بندیک و دسی^۱ (۲۰۰۸) نشان می‌دهد که بین توسعه گردشگری روستایی و افزایش مشارکت اجتماعی، تسهیم دانش و اطلاعات، تبادل تجربه پنهان بین روستاییان رابطه معنی‌داری وجود دارد. و آکا^۲ (۲۰۰۶) بر این اعتقاد است که توسعه و گسترش گردشگری روستایی می‌تواند اثرات ژرفی بر توانمندی‌های محیطی، اقتصادی، اجتماعی، روان‌شناختی افراد ساکن در مناطق روستایی بگذارد. نهایت این که، به باور برخی از صاحب‌نظران و اندیشمندان مزایای گسترش و توسعه گردشگری در نواحی روستایی عبارتند از: نوزایی هنرها و فنون محلی، بهبود زندگی اجتماعی و فرهنگی جامعه محلی، افزایش قدرت تصمیم‌گیری روستاییان (ضیایی و همکاران، ۱۳۸۹، ماسون^۳، ۲۰۰۳)؛ تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی، افزایش آگاهی‌های مردم نسبت به سنت‌های بومی و محلی، ارتقای سطح دانش و آگاهی عمومی، تقویت غرور و همبستگی جامعه میزبان و حفظ محیط‌زیست (چاک وای، ۱۳۸۵: ریچارد^۴، ۲۰۰۰)؛ تغییر در الگوهای رفتاری، آداب و سنن، بهزیستی اجتماعی، ارتقای شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه میزبان، ابزار جدایی‌ناپذیر توسعه روستایی و تسهیل جریان کارآمد اطلاعات (خاتون آبادی و راست قلم، ۱۳۹۰؛ رضوانی، ۱۳۸۷؛ شارپلی^۵، ۲۰۰۲)؛ توانمندسازی فقرای روستایی، ارتقای شاخص‌های رفاه اجتماعی، تقویت مشارکت اجتماعی و کند شدن روند تخلیه سکونتگاه‌های روستایی (حفاری، ۱۳۹۰؛ کوستاس^۶، ۲۰۱۰)؛ توسعه ارتباطات فرهنگی با توجه به ارزش‌های جامعه، توسعه پایدار فرهنگی و اجتماعی و اتخاذ رویه‌های پایدار توسعه پیوند دادن اجتماعات روستایی با تکنولوژی روز دنیا و بهبود ظرفیت و اصلاح کیفیت اکوسیستم‌ها (قادری، ۱۳۸۳؛ هال و پیج^۷، ۲۰۰۷)؛ رضایتمندی روستایی، بالا برنده قابلیت زیست در نواحی دور افتاده و محرک تجدید حیات سکونتگاه‌های روستایی، ارتقای سطح بهره‌وری و منطبق ساختن باورها و ارزش‌های سنتی با شرایط امروزی (بیردن‌هانن^۸، ۲۰۱۱؛ خیاطی، ۱۳۸۲)؛ تقویت و توسعه روحیه کارآفرینی در بین روستاییان، فراهم کردن فرصت‌های کم هزینه برای اجتماعات روستایی، کاهش فقر، افزایش توانمندی‌های متولیان درگیر در توسعه روستایی، محقق ساختن عدالت فضایی و اشتغال‌زایی (لونیس و هوجولمند^۹، ۲۰۰۳)؛ ارتقای شاخص‌های سلامت، تجدید حیات اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی و تقویت زیرساخت آموزشی در نواحی

¹ Benedeck and Deszi

² Akca

³ Mason

⁴ Richard

⁵ Sharply

⁶ Kostas

⁷ Hall and Pages

⁸ Birdenhanenn

⁹ Louice and Hujlmand

روستایی (حیدری ساربان، ۱۳۹۲؛ آشلی^۱، ۲۰۰۰)، تقویت زیر ساخت‌های اجتماعی، کمک به پیشرفت اقتصادی و صنعتی‌شدن نواحی روستایی، توسعه کشاورزی و توانمندسازی زنان (دهقان، ۱۳۸۴؛ ویلیامز^۲، ۱۹۹۸)؛ کمک به حفظ میراث طبیعی، تاریخی، و فرهنگی، تنوع فعالیت‌ها و کاهش ریسک‌های کشاورزی، ایجاد تقاضا برای محصولات کشاورزی و غیر کشاورزی، تقویت مشارکت اجتماعی، (سقایی، ۱۳۸۲؛ گوموس^۳ و همکاران، ۲۰۰۷)، تقویت صنایع دستی، روستایی، بهبود زیرساخت‌های ارتباطی، توسعه اجتماعی، یکپارچگی و انسجام اجتماعی جامعه محلی (حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۲؛ بیرد^۴ و همکاران، ۲۰۰۹). مطالعات متعددی در جهان و ایران پیرامون نقش گردشگری در ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستاییان و توسعه روستایی انجام شده که در زیر به چند مورد از آنها اشاره می‌شود. جمعه پور و احمدی (۱۳۹۰)، در تحقیقی با عنوان «تاثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی؛ مطالعه موردی: روستای بزغان شهرستان ساوجبلاغ» دریافتند که گردشگری بر جنبه‌هایی چون مسائل اجتماعی، زیست محیطی و نهادی تاثیرات مثبت چندانی نداشته و حتی در مواردی تاثیرات منفی و اجتماعی و زیست محیطی از خود به جا گذاشته است. نتایج تحقیق حیدری ساربان (۱۳۹۲)، با عنوان «تجزیه و تحلیل و بررسی اثرات گردشگری در مناطق روستایی شهرستان اردبیل، مطالعه موردی: دهستان سردابه» نشان داد که مهم‌ترین متغیرهای تاثیرگذار گردشگری روستایی در توسعه مناطق روستایی شامل چهار مولفه (تقویت کارآفرینی و بهبود توانمندی‌های اقتصادی، تقویت تعاملات اجتماعی و بهبود شاخص‌های رفاه، بهبود زیر ساخت‌ها و ارتقای آگاهی‌های زیست‌محیطی و توانمندسازی و ارتقای امنیت) می‌باشد. ویلارینو^۵ (۲۰۰۴) ریسک‌پذیری، مسئولیت‌پذیری، خوداتکایی، انتقادپذیری و داشتن ابتکار و خلاقیت را ناشی از اثرات روان‌شناختی توسعه و گسترش گردشگری در مناطق روستایی می‌داند. فلیچر^۶ (۲۰۰۳) بر این عقیده است که توسعه و گسترش صنعت گردشگری به ارتقای توانمندی‌های اجتماعی در مناطق روستایی از طریق ارتقای تعاون اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، توانمندسازی و عضویت در تشکل‌های مدنی منجر می‌شود. وانگ^۷ (۲۰۰۶) تقویت اعتماد به نفس، افزایش رضایتمندی و تقویت زیرساخت آموزشی و نیز بهبود وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در مناطق روستایی را از اثرات توسعه گردشگری در مناطق روستایی می‌داند.

¹ Ashly
² Williams
³ Gumus
⁴ Byrd
⁵ Villarino
⁶ Fleischer
⁷ Wang

روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر با هدف کلی بررسی نقش گردشگری در ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستاییان، در سال ۱۳۹۲ انجام شده و از نوع توصیفی و تحلیلی است این تحقیق از لحاظ هدف، توسعه‌ای، و از لحاظ ماهیت، توصیفی و پیمایشی و نیز از نوع علی-مقایسه‌ای و تحلیلی است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه روستاییان ساکن در روستای نمونه گردشگری موئیل می‌باشد. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و بر اساس فرمول کوکران، تعداد نمونه مناسب برای این تحقیق ۲۰۰ نفر به‌دست آمد؛ از سویی، برای برابری در آزمون و نتیجه، ۲۰۰ از روستاییان ساکن در روستای فاقد گردشگری ساربانلار به‌عنوان گروه شاهد انتخاب شدند. این تحقیق به روش پیمایشی با استفاده از پرسش‌نامه انجام گردیده است. ابزار اندازه‌گیری پرسش‌نامه محقق ساخته می‌باشد. روایی صوری^۱ پرسش‌نامه توسط پانل متخصصان^۲ مورد تایید قرار گرفت. مطالعه راهنما در منطقه مشابه جامعه آماری با تعداد ۳۰ پرسش‌نامه صورت گرفت و با داده‌های کسب شده و استفاده از فرمول ویژه کرونباخ آلفا در نرم افزار SPSS، پایایی پرسش‌نامه تحقیق ۰/۸۵ به‌دست آمد و ضریب اصلی آلفای کرونباخ برای تک تک متغیرهای تحقیق از جمله: ریسک‌پذیری (۰/۸۴)، خلاقیت (۰/۷۲)، مسئولیت‌پذیری (۰/۷۱)، خوداتکایی (۰/۷۸)، تعاون اجتماعی (۰/۷۳)، مشارکت اجتماعی (۰/۸۲)، انسجام اجتماعی (۰/۸۱)، توانمندسازی (۰/۸۸)، اعتماد به نفس (۰/۸۲)، رضایتمندی (۰/۷۸)، تقویت زیرساخت آموزشی (۰/۷۶)، انتقادپذیری (۰/۸۲)، رضایتمندی (۰/۸۰) و بهبود انگیزش (۰/۷۷) می‌باشد.

هم‌چنین از طریق ابزار پرسش‌نامه، متغیرهای تحقیق حاضر به کمک ۶۲ سؤال بسته مورد سنجش قرار گرفت و برای امتیازدهی آن از طیف پنج قسمتی لیکرت استفاده گردید. در مرحله امتیازدهی، از آن‌جا که دسته‌ای از سؤالات در جهت منفی مطرح شده‌اند، با استفاده از نرم افزار SPSS، کدگذاری مجدد برای این دسته از سؤالات انجام شد. بنابراین، امتیاز پاسخ‌ها در سؤالات با جهت مثبت به صورت: ۵= کاملاً موافقم، ۴= موافقم، ۳= نظری ندارم، ۲= مخالفم و ۱= کاملاً مخالفم و در مورد سؤالات منفی عکس این حالت می‌باشد. متغیرهای تحقیق حاضر عبارتند از: ریسک‌پذیری، خلاقیت، مسئولیت‌پذیری، خوداتکایی، تعاون اجتماعی، افزایش رضایتمندی، بهبود انگیزش، انتقادپذیری، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، توانمندسازی، اعتماد به نفس، رضایتمندی، تقویت زیرساخت آموزشی. در تعیین توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی جوامع روستایی، فضای مفهومی تبیین‌کننده به شرحی که در ادامه می‌آید تعریف و از طریق گویه‌های مناسب عملیاتی شده‌اند:

^۱ Face Validity

^۲ Panel of Expert

مشارکت اجتماعی عبارت است از حضور و دخالت آگاهانه، داوطلبانه، متعهدانه و خلاق افراد و اقشار مختلف جامعه در تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، تامین منابع، اجرای فعالیت‌ها و نظارت بر فعالیت‌ها به منظور بهره‌مند شدن از منافع مادی و معنوی آن. و یا مشارکت اجتماعی مشارکت کم و بیش آشکار در حیات اقتصادی، گذران اوقات و فراغت، فرهنگ، تقبل مسئولیت‌های سیاسی و مدنی و... می‌باشد. در این معنا مشارکت با مولفه‌های مهارت برقراری روابط انسانی، کمک به افراد روستایی در ساخت مسکن، استقبال از مشارکت در فرآیند بازسازی زیرساخت‌ها، تمایل به مشارکت در دوره‌های آموزشی، میزان مشارکت در طرح‌های عمرانی در گذشته، میزان شرکت در انتخابات شوراهای اسلامی روستا، تمایل به عضویت در پایگاه بسیج، تمایل به عضویت در تعاونی‌های تولید روستایی و تمایل به همکاری با دهیار روستا مورد سنجش قرار گرفته است.

خلاقیت یعنی توانایی تولید ایده‌ها و راه‌حل‌های متعدد، جدید و مناسب برای حل مسائل و مشکلات می‌باشد. در یک تعریف دیگر، خلاقیت عبارت است از استعداد و قابلیت انسان در تولید آثار ابتکاری، نوآورانه و سودبخش است. مولفه خلاقیت با شاخص‌های اقدام نوآورانه، هدایت‌گر بودن، داشتن نگرش سیستمی، داشتن توانایی تصمیم‌گیری، فرصت‌شناسی، به کارگیری سرمایه‌های سرگردان، خودآغازگر بودن، مساله‌یابی و تمرکز بر نتایج تعریف و سنجش شده است.

تعاون اجتماعی فرآیند اجتماعی، عمومی، یکپارچه، چندگانه، چندبعدی و چند فرهنگی است که هدف آن کشاندن همه مردم به ایفای نقش در همه مراحل است. مولفه تعاون اجتماعی با شاخص‌های میزان شرکت در جلسات برگزار شده از طرف شرکت تعاونی، مشارکت در برنامه‌های عمرانی مربوط به روستا، میزان تمایل به همفکری و مشارکت جهت رفع مشکلات روستا، میزان دعوت از اهالی روستا جهت شرکت در فعالیت‌های جمعی، میزان تمایل پیرامون گسترش فعالیت‌های شرکت تعاونی و میزان مشارکت در حفظ و زیباسازی روستا تعریف و سنجش شده است.

اعتماد به میزان اطمینان فرد در مورد این که دیگران چه قدر به حرف‌های خود عمل می‌کنند و یا انتظار می‌رود که عمل کنند و بالاخره چقدر حرف‌های آنان به چه میزان موثق است، اطلاق می‌شود. مولفه اعتماد با شاخص‌های پذیرش اجتماعی، میزان عزت‌نفس، توانایی کار گروهی، بیان ایده‌ها و نظرات در جمع، نگرانی از قبول نشدن نظرات در جمع، توانایی پذیرش مسئولیت‌های جدید، داشتن قاطعیت در کارها، داشتن اطمینان در تصمیم‌گیری‌های فردی، میزان تفاهم جمعی، داشتن نگرش مثبت و صداقت تعریف و سنجش شده است.

توانمندسازی به معنی تشویق افراد برای مشارکت بیشتر در تصمیم‌گیری‌هایی است که بر فعالیت آنها موثر است؛ یعنی این که فضایی برای افراد فراهم شود تا بتوانند ایده‌های خوبی

بیافرینند و آن‌ها را به عمل تبدیل کنند. توانمندسازی روستاییان به عنوان یک رویکرد نوین انگیزش درونی فعالیت‌های روستاییان در مناطق روستایی، به معنی آزاد کردن نیروهای درونی روستاییان و هم‌چنین فراهم کردن بسترها و بوجود آوردن فرصت‌ها برای شکوفایی، استعدادها، توانایی‌ها و شایستگی آنان می‌باشد. مولفه توانمندسازی با شاخص‌های خودتعیینی، شایستگی، تاثیر، معنی‌داری و اعتماد تعریف و سنجش شده است.

رضایتمندی احساسی است که در نتیجه تعامل فرد نسبت به جوانب شغلی آنان و سایر امورات روزمره که با آنان در تعامل است بوجود می‌آید اگر احساس مطبوع باشد رضایتمندی فرد بالا می‌رود و در غیر این صورت رضایتمندی فرد پایین می‌آید. مولفه رضایتمندی با شاخص‌های داشتن سلامت روحی و روانی، الگوی مصرف خانوار، وضعیت مسکن، بازاریابی و بازاریابی به موقع محصولات، سهولت دسترسی به منابع اعتباری، درآمد کافی، میزان استفاده از منابع اطلاعاتی، میزان بهره‌وری، توجه به بهداشت عمومی و آموزش روستاییان، وجود تامین‌های اجتماعی، رضایت از خدمات دهیاری، رضایت از خدمات مرکز بهداشت روستایی، رضایت از پوشش بیمه کشاورزی، رضایت از بیمه تأمین اجتماعی، رضایت از جمع‌آوری و دفن زباله‌ها، رضایت از مراکز تجمع عمومی روستایی، رضایت از دسترسی به خدمات عمومی نهادهای دولتی، رضایت از سرویس‌دهی وسایط نقلیه عمومی تعریف و سنجش شده است.

مسئولیت‌پذیری به معنی توانایی پذیرش مسئولیت توسط افراد، سازمان‌ها، نهادها و اجتماعات شهری و روستایی تعریف شده است. مولفه مسئولیت‌پذیری با شاخص‌های مداخله سیاسی و مدنی جوامع روستایی در فرآیند مدیریت روستایی، تعامل سازنده با نهادها و سازمان‌های درگیر در توسعه مناطق روستایی، مشارکت در طراحی یک مدل جامع ایمنی با مسئولان امر، همکاری با دهیار و همکاری با شوارهای اسلامی روستا تعریف و سنجش شده است.

ریسک‌پذیری به معنای رفتاری است که به موجب آن، فرد خود را در معرض آسیب جسمی، روانی و حتی مرگ قرار می‌دهد. پذیرش یک ریسک، قرار دادن خود در معرض یک آسیب یا زیان است به طوری که احتمال زیان وجود دارد. مولفه ریسک‌پذیری با شاخص‌های تحمل شکست و اراده برای شروع دوباره، میزان تجربه فردی، توانایی به حداقل رساندن مخاطرات، داشتن شجاعت، استقبال از ورود روش‌های نوین کشاورزی به مناطق روستایی تعریف و سنجش شده است.

انسجام اجتماعی به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن اجزای تشکیل دهنده جامعه، به گونه‌ای به یکدیگر وصل می‌شوند که یک کل معنادار و موثر را به وجود می‌آورند. یا انسجام اجتماعی توافق افکار، احساسات و اعمالی توصیف می‌شود که وحدت یک گروه یا جامعه را مشخص می‌کند. در یک تعریف دیگر، انسجام اجتماعی نوعی از ترتیبات اجتماعی است که

تضمین می‌کند که جوامع روستایی در سطوح مختلف، به اشتراک ذهنی (مدل‌های ذهنی مشترک) برسند، قابلیت همکاری با یکدیگر داشته باشند و به قوانین موجود احترام بگذارند. مولفه انسجام اجتماعی با شاخص‌های رضایت از همکاری اهالی روستا، میزان درگیری در روستا، اختلاف درآمد با سایر اهالی، میزان صمیمیت در بین اهالی، میزان مراجعه به ریش‌سفیدان روستا به هنگام بروز مشکل، اختلاف عقاید در بین اهالی، تمایل به حضور مکان‌های عمومی، میزان اعتماد به دیگر اهالی روستا تعریف و سنجش شده است.

خوداتکایی یعنی این احساس که عمل را خود فرد به تنهایی و از درون خود سامان داده باشد. مولفه خوداتکایی با شاخص‌های مثبت اندیشی و قطعیت در کار، توانایی حل مشکل، داشتن قدرت برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری، استقلال در تصمیم‌گیری، آشنایی با فرآیند تولید، توانایی به حداقل رساندن مخاطرات و توانایی استقامت در برابر ناملایمات زندگی تعریف و سنجش شده است.

انگیزش عبارت است از یک محرک درونی که انسان را به انجام کار برمی‌انگیزد. و یا انگیزه، حالت یا شرایطی که انسان را به انجام کار یا قبول عقیده‌ای ترغیب می‌کند. مولفه انگیزش با شاخص‌های داشتن انگیزه کافی در فعالیتهای کشاورزی و سایر فعالیتهای اقتصادی مناطق روستایی، میزان تمایل به یادگیری در خصوص ارتقای بهره‌وری، میزان تمایل به همکاری با مروجان کشاورزی، رضایت از عملکرد، محیط توانمندساز و پشتیبان بیرونی، میزان سخت‌کوشی و پشتکار و میزان تمایل به ماندگاری در روستا تعریف و سنجش شده است.

آموزش تجربه‌ای است مبتنی بر یادگیری که به منظور ایجاد تغییرات نسبتاً ماندگار فرد صورت می‌گیرد تا او بتواند توانایی خود را برای انجام دادن کار بهبود بخشد. آموزش می‌تواند تغییر مهارت‌ها، نگرش‌ها و رفتار اجتماعی را در برداشته باشد و به معنای بوجود آمدن تغییر در دانش افراد، طرز کارشان، نگرش‌هایشان در مورد کار یا تعامل آنان با همکاران و سرپرستان می‌باشد و زمینه‌ها و بستری که فرآیند آموزش را تسهیل و تسریع می‌بخشد زیر ساخت آموزشی اطلاق می‌شود. مولفه زیر ساخت آموزشی با شاخص‌های دسترسی به منابع اطلاعاتی و همگانی، دسترسی به اینترنت، دسترسی به کتابخانه، افزایش سطح استانداردهای آموزشی در سطح مدارس، رضایت از کیفیت خدمات آموزشی، میزان تمایل به آموزش مستقیم، پوشش فراوان رسانه‌های جمعی، میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی، مطابقت آموزش با نیازها، دسترسی راحت به آموزش‌های مورد نیاز، گسترش سیستم‌های اطلاعاتی، آشنایی با کانال‌ها و منابع اطلاعاتی، آگاهی به ارزش‌های فرهنگ بومی و میزان سطح سواد، تعریف و سنجش شده است.

در نهایت، در مطالعه حاضر با عنایت به مبانی نظری تحقیق و نیز اطلاعات جمع‌آوری شده از طریق پرسش‌نامه و بررسی نقش گردشگری در ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و

روان‌شناختی، به تجزیه و تحلیل متغیرها با استفاده از آزمون آماری t و کای اسکویر می‌پردازد. در این میان، از آزمون t برای اثبات وجود و عدم وجود تفاوت معنی‌دار میان روستاییان ساکن در مناطق روستایی دارای گردشگر و روستاییان ساکن در مناطق روستایی فاقد گردشگر استفاده می‌شود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

الف) یافته‌های توصیفی تحقیق

ویژگی‌های فردی نمونه آماری مورد مطالعه

همان طوری که جدول (۱) نشان می‌دهد افراد مورد مطالعه در چهار گروه سنی توزیع شده‌اند. در گروه روستای دارای گردشگر بیشترین فراوانی مربوط به رده سنی ۴۰-۳۱ سال می‌باشد. در گروه روستای فاقد گردشگر مربوط به رده سنی ۳۰-۲۱ سال می‌باشد. پیرامون شغل غالب افراد ساکن در روستای دارای گردشگر و فاقد گردشگر همان طوری که جدول نشان می‌دهد هم در روستای دارای گردشگر و هم در روستای فاقد گردشگر بیش‌ترین فراوانی مربوط به امور خدماتی می‌باشد.

جدول ۱: مشخصات فردی نمونه مورد مطالعه

گروه سنی	روستای دارای گردشگر		روستای فاقد گردشگر	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۲۰ سال و کمتر	۴۹	۲۴/۵	۳۱	۱۵/۵
۲۱-۳۰	۳۸	۱۹	۸۲	۴۱
۳۱-۴۰	۹۳	۴۶/۵	۴۸	۲۴
۴۱ سال و بالاتر	۲۰	۱۰	۳۹	۱۹/۵
شغل				
کشاورز	۵	۲/۵	۵	۲/۵
دامدار	۳۸	۱۹	۲۴	۱۲
خدماتی	۶۶	۳۳	۵۷	۲۸/۵
اداری	۴۷	۲۳/۵	۵۶	۲۸
بازنشسته	۴۴	۲۲	۵۸	۲۹

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

همان‌طور که جدول (۲) نشان می‌دهد از میان ۲۰۰ نفر نمونه آماری مورد مطالعه روستاهای دارای گردشگر ۵۵ نفر بی‌سواد هستند (۲۷/۵ درصد)، ۴۴ درصد با آموزش نهضت سوادآموزی، توانایی خواندن و نوشتن دارند. ۶۷ نفر (۳۳/۵ درصد) در مقطع ابتدایی تحصیل کرده‌اند و ۱۹ نفر (۹/۵ درصد) در مقطع راهنمایی و ۹ نفر (۴/۵ درصد) در مقطع متوسطه تحصیل کرده‌اند. ۶ نفر (۳ درصد) نیز مدرک دیپلم و بالاتر دارند. علاوه بر این، از میان ۲۰۰

نفر نمونه آماری مورد مطالعه روستاهای فاقد گردشگر ۸۰ نفر بی‌سوادند (۴۰ درصد)، ۱۳ درصد با آموزش نهضت سوادآموزی، توانایی خواندن و نوشتن دارند. ۵۹ نفر (۲۹/۵ درصد) در مقطع ابتدایی تحصیل کرده‌اند و ۲۱ نفر (۱۰/۵ درصد) در مقطع راهنمایی و ۴ نفر (۲ درصد) در مقطع متوسطه تحصیل کرده‌اند. ۳ نفر (۱/۵ درصد) نیز مدرک دیپلم و بالاتر دارند.

جدول ۲: میزان تحصیلات نمونه فردی مورد مطالعه

روستاهای فاقد گردشگر		روستاهای دارای گردشگر		سطح تحصیلات
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۴۰	۸۰	۲۷/۵	۵۵	بی‌سواد
۱۶/۵	۱۳	۲۲	۴۴	خواندن و نوشتن
۲۹/۵	۵۹	۳۳/۵	۶۷	ابتدایی
۱۰/۵	۲۱	۹/۵	۱۹	راهنمایی
۲	۴	۴/۵	۹	متوسطه
۱/۵	۳	۳	۶	دیپلم و بالاتر
%۱۰۰	۲۰۰	%۱۰۰	۲۰۰	جمع کل

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

نتایج حاصل از یافته‌های توصیفی در جدول (۳) نشان می‌دهد وضعیت انتقادپذیری ۲۷/۵ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای دارای گردشگر در سطح خیلی کم، ۲۹/۸ درصد در سطح کم، ۱۹/۶ درصد در سطح متوسط، ۱۱/۳ درصد در سطح زیاد و ۱۱/۸ درصد در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مقابل، وضعیت انتقادپذیری ۱۴/۵ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای فاقد گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۷/۶ درصد در سطح کم، ۱۱/۵ درصد در سطح متوسط، ۲۷/۵ درصد در سطح زیاد و ۲۸/۹ درصد در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مورد متغیر خوداتکایی میانگین و انحراف معیار روستاهای دارای گردشگر به ترتیب با ۴/۶۶ و ۲/۳۲ برآورد گردید و میانگین و انحراف معیار روستاهای فاقد گردشگر پیرامون متغیر خود اتکایی به ترتیب ۲/۳۲ و ۱۱/۵ برآورد گردید. وضعیت خلاقیت ۱۳/۳ پاسخ‌گویان روستاهای دارای گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۷/۵ درصد در سطح کم، ۱۲/۶ درصد در سطح متوسط، ۲۹/۶ درصد در سطح زیاد و ۲۷ درصد در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. و نیز، وضعیت خلاقیت ۱۸/۲ پاسخ‌گویان روستاهای فاقد گردشگر در سطح خیلی کم، ۲۴/۶ درصد در سطح کم، ۱۷/۵ درصد در سطح متوسط، ۱۱/۶ درصد در سطح زیاد و ۲۸/۱ درصد در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مورد متغیر مسئولیت‌پذیری روستاهای فاقد گردشگر بیش‌ترین فراوانی با ۲۰/۳ در سطح متوسط و کم‌ترین فراوانی با ۱۱/۹ درصد در سطح زیاد ارزیابی شدند. ولی در روستاهای دارای گردشگر بیش‌ترین فراوانی متغیر مسئولیت‌پذیری با ۳۴ درصد در سطح خیلی زیاد و کم‌ترین فراوانی با ۹/۸ درصد در سطح کم ارزیابی شدند. وضعیت تعاون اجتماعی ۲۱/۴ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای دارای گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۱/۵ درصد در سطح کم، ۱۳/۶ درصد در سطح

متوسط، ۲۶/۸ در سطح زیاد و ۲۶/۷ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مقابل، وضعیت تعاون اجتماعی ۲۴/۱ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای فاقد گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۸/۲ در سطح کم، ۱۵/۳ در سطح متوسط، ۱۶/۵ در سطح زیاد و ۲۵/۹ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مورد متغیر مشارکت اجتماعی میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان روستاهای دارای گردشگر به ترتیب با ۴/۲۴ و ۲/۶۵ برآورد گردید و میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان روستاهای فاقد گردشگر پیرامون متغیر مشارکت اجتماعی به ترتیب ۳/۲۵ و ۱/۶۶ برآورد گردید. در مورد متغیر انسجام اجتماعی میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان روستاهای فاقد گردشگر به ترتیب با ۳/۲۹ و ۱/۹۵ برآورد گردید و میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان روستاهای دارای گردشگر پیرامون متغیر انسجام اجتماعی به ترتیب ۴/۱۴ و ۲/۲۵ برآورد گردید. در مورد متغیر توانمندسازی روستاهای دارای گردشگر بیش‌ترین فراوانی با ۲۷/۵ در سطح خیلی کم و کم‌ترین فراوانی با ۱۰/۶ در سطح زیاد ارزیابی شدند. ولی در روستاهای فاقد گردشگر بیش‌ترین فراوانی متغیر توانمندسازی با ۲۷/۶ درصد در سطح خیلی زیاد و کم‌ترین فراوانی با ۱۳/۶ در سطح کم ارزیابی شدند. وضعیت تقویت اعتماد به نفس ۲۶/۷ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای فاقد گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۸/۸ درصد در سطح کم، ۱۲/۵ در سطح متوسط، ۱۳/۶ در سطح زیاد و ۲۸/۴ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مقابل، وضعیت تقویت اعتماد به نفس ۱۶/۵ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای دارای گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۲/۳ در سطح کم، ۱۴/۵ در سطح متوسط، ۲۴/۵ در سطح زیاد و ۳۲/۲ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مورد وضعیت تقویت زیرساخت‌های آموزشی به نفس ۱۱/۲ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای دارای گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۷/۵ درصد در سطح کم، ۲۱/۶ در سطح متوسط، ۲۰/۳ در سطح زیاد و ۱۹/۴ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مقابل، وضعیت تقویت زیرساخت‌های آموزشی به نفس ۲۷/۵ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای فاقد گردشگر در سطح خیلی کم، ۳۴/۳ در سطح کم، ۱۲/۵ در سطح متوسط، ۱۷/۵ در سطح زیاد و ۸/۲ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. وضعیت رضایتمندی ۱۵/۵ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای دارای گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۶/۴ درصد در سطح کم، ۷/۵ در سطح متوسط، ۲۷/۵ در سطح زیاد و ۳۳/۱ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مقابل، وضعیت رضایتمندی ۲۴/۵ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای گردشگر در سطح خیلی کم، ۳۱/۳ در سطح کم، ۱۴/۵ در سطح متوسط، ۱۱/۹ در سطح زیاد و ۱۷/۶ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. وضعیت ریسک‌پذیری ۱۴/۵ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای فاقد گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۸/۷ درصد در سطح کم، ۱۳/۵ در سطح متوسط، ۲۷/۵ در سطح زیاد و ۲۵/۱ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مقابل، وضعیت ریسک‌پذیری ۲۴/۶ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای دارای گردشگر در سطح خیلی کم، ۳۲/۲ در سطح کم،

۱۱/۵ در سطح متوسط، ۱۲/۳ در سطح زیاد و ۱۹/۴ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. وضعیت بهبود انگیزش ۱۷/۷ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای دارای گردشگر در سطح خیلی کم، ۱۴/۶ درصد در سطح کم، ۱۵/۵ در سطح متوسط، ۱۹/۸ در سطح زیاد و ۳۲/۴ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید. در مقابل، وضعیت بهبود انگیزش ۳۵/۶ پاسخ‌گویان ساکن در روستاهای فاقد گردشگر در سطح خیلی کم، ۲۸/۹ در سطح کم، ۱۴/۶ در سطح متوسط، ۱۱/۵ در سطح زیاد و ۱۹/۴ در سطح خیلی زیاد برآورد گردید.

جدول ۳: درصد فراوانی، میانگین و انحراف معیار روستای دارای گردشگر و فاقد گردشگر

متغیر	روستا	میانگین	انحراف معیار	درصد پاسخ‌گویان (درصد)			
				خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم
انتقاد پذیری	دارای گردشگر	۲۷/۵	۲۹/۸	۱۱/۳	۱۹/۶	۲۹/۸	۲۷/۵
	فاقد گردشگر	۱۴/۵	۱۷/۶	۱۱/۵	۲۷/۵	۲۸/۹	۲۳/۲
خوداتکابیی	دارای گردشگر	۱۴/۵	۲۴/۱	۲۴/۶	۲۸/۶	۲۴/۱	۱۴/۵
	فاقد گردشگر	۱۸/۵	۱۲/۱	۱۲/۳	۱۲/۳	۲۵/۵	۲۳/۲
خلایقت	دارای گردشگر	۱۳/۳	۱۷/۵	۱۲/۶	۲۹/۶	۲۷	۲۵/۴
	فاقد گردشگر	۱۸/۲	۲۴/۶	۱۷/۵	۱۱/۶	۲۸/۱	۲۵/۲
مسئولیت پذیری	دارای گردشگر	۱۳/۲	۹/۸	۲۸/۵	۱۴/۵	۹/۸	۴/۳۲
	فاقد گردشگر	۱۳/۶	۱۹/۵	۱۶/۷	۲۰/۳	۱۱/۹	۳/۱۲
تعاون اجتماعی	دارای گردشگر	۲۱/۴	۱۱/۵	۱۳/۶	۲۶/۸	۲۶/۷	۴/۴۹
	فاقد گردشگر	۲۴/۱	۱۸/۲	۱۵/۳	۱۶/۵	۲۵/۹	۳/۶۴
مشارکت اجتماعی	دارای گردشگر	۱۴/۳	۹/۵	۲۸/۷	۱۸/۶	۲۸/۹	۴/۲۴
	فاقد گردشگر	۲۵/۵	۱۸/۶	۱۴/۵	۲۵/۴	۱۶	۳/۲۵
انسجام اجتماعی	دارای گردشگر	۳۱/۶	۱۲/۵	۲۱/۵	۲۵/۵	۸/۹	۴/۱۴
	فاقد گردشگر	۱۱/۸	۳۲/۲	۱۳/۵	۲۲/۸	۱۹/۷	۳/۲۹
توانمندسازی	دارای گردشگر	۲۷/۵	۲۴/۶	۱۵/۸	۲۱/۵	۱۰/۶	۴/۰۵
	فاقد گردشگر	۱۴/۵	۱۳/۶	۱۷/۸	۲۶/۵	۲۷/۲	۳/۳۴
تقویت اعتماد به نفس	دارای گردشگر	۱۶/۵	۱۲/۳	۱۴/۵	۲۴/۵	۲۴/۲	۴/۷۱
	فاقد گردشگر	۲۶/۷	۱۸/۸	۱۲/۵	۱۳/۶	۲۸/۴	۳/۶۱
زیرساخت‌های آموزشی	دارای گردشگر	۱۱/۲	۱۷/۵	۲۱/۶	۳۰/۳	۱۹/۴	۴/۴۳
	فاقد گردشگر	۲۷/۵	۳۴/۳	۱۲/۵	۱۷/۵	۸/۲	۳/۶۴
افزایش رضایتمندی	دارای گردشگر	۱۵/۵	۱۶/۴	۷/۵	۲۷/۵	۳۳/۱	۴/۳۲
	فاقد گردشگر	۲۴/۵	۳۱/۳	۱۴/۵	۱۱/۹	۱۷/۶	۳/۵۹
ریسک‌پذیری	دارای گردشگر	۱۶/۸	۱۶/۴	۲۰	۲۲/۶	۲۴/۲	۴/۱۵
	فاقد گردشگر	۲۴/۶	۳۲/۲	۱۱/۵	۱۲/۳	۱۹/۴	۴/۱۲
بهبود انگیزش	دارای گردشگر	۱۷/۷	۱۴/۶	۱۵/۵	۱۹/۸	۳۲/۴	۳/۹۹
	فاقد گردشگر	۲۵/۶	۲۸/۹	۱۴/۶	۱۱/۵	۱۹/۴	۲/۵۵

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

(ب) نتایج استنباطی تحقیق

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون کای اسکوئر

برای تعیین وجود رابطه میان متغیرهای مستقل و وابسته از آزمون آماری کای اسکوئر بهره گرفته شد و همان‌طوری که در جدول (۴) ترسیم شده است با توجه به این که سطح معنی‌داری χ^2 دو در روستای دارای گردشگری در تمامی متغیرها به جز متغیر انتقادپذیری، مسئولیت‌پذیری، انسجام اجتماعی و اعتماد به نفس کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض H_1 تایید می‌شود و با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که بین تمامی متغیرهای خوداتکایی، خلاقیت، تعاون اجتماعی، مشارکت اجتماعی، توانمندسازی، تقویت زیرساخت‌های آموزشی، مسئولیت‌پذیری، رضایتمندی، ریسک‌پذیری و بهبود انگیزش و توسعه گردشگری در روستای دارای گردشگر رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول ۴: نتایج آزمون کای اسکوئر جهت تعیین رابطه بین متغیرهای تحقیق

ردیف	خصوصیات	کای اسکوئر	وی کرامرز	مقدار p
۱	انتقادپذیری	۷۳/۸۶	۰/۴۳۰	۰/۲۹۳
۲	خود اتکایی	۳۴/۲۰	۰/۲۹۲	۰/۰۲۵
۳	خلاقیت	۱/۸۹	۰/۶۱۶	۰/۰۰۰
۴	مسئولیت‌پذیری	۷۴/۳۳	۰/۴۴۱	۰/۲۸۰
۵	تعاون اجتماعی	۹۲/۲۳	۰/۴۸۰	۰/۰۲۷
۶	مشارکت اجتماعی	۹۷/۱۱	۰/۴۹۳	۰/۰۱۲
۷	انسجام اجتماعی	۳/۴۹	۰/۴۵۳	۰/۶۱۰
۸	توانمندسازی	۹۲/۶۵	۰/۴۸۱	۰/۰۲۵
۹	تقویت اعتماد به نفس	۳۹/۵۷	۰/۴۴۵	۰/۲۳۵
۱۰	تقویت زیرساخت‌های آموزشی	۱/۰۸	۰/۵۲۲	۰/۰۰۱
۱۱	افزایش رضایتمندی	۲/۱۹	۰/۶۶۲	۰/۰۰۰
۱۲	ریسک‌پذیری	۱/۰۷	۰/۵۱۹	۰/۰۰۱
۱۳	بهبود انگیزش	۵۲/۰۵	۰/۵۱۳	۰/۰۲۵

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

برای تعیین وجود رابطه میان متغیرهای مستقل و وابسته از آزمون آماری کای اسکوئر بهره گرفته شد و همان‌طوری که در جدول (۵) ترسیم شده است با توجه به اینکه سطح معنی‌داری χ^2 دو در روستای فاقد گردشگر در تمامی متغیرها به جز متغیر تعاون اجتماعی، مشارکت اجتماعی، تقویت زیر ساخت‌های آموزشی و افزایش رضایتمندی بیشتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض H_0 تایید می‌شود و با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که بین تمامی متغیرهای خوداتکایی، خلاقیت، تعاون اجتماعی، توانمندسازی، انتقادپذیری، انسجام اجتماعی و تقویت

اعتماد به نفس، مسئولیت‌پذیری، ریسک‌پذیری و بهبود انگیزش و توسعه گردشگری در روستای دارای گردشگر رابطه معنی داری وجود ندارد.

جدول ۵: نتایج آزمون کای اسکویر جهت تعیین رابطه بین متغیرهای تحقیق

ردیف	خصوصیات	کای اسکویر	وی کرامرز	مقدار p
۱	انتقادپذیری	۶۱/۸۴	۰/۳۲۰	۰/۱۶۳
۲	خود انکایی	۵۲/۲۴	۰/۱۹۸	۰/۱۴۵
۳	خلاقیت	۴۵/۰۴	۰/۴۵۱	۰/۳۲۴
۴	مسئولیت‌پذیری	۱۴/۵۲	۰/۲۴۱	۰/۳۲۱
۵	تعاون اجتماعی	۸۷/۱۱	۰/۳۷۱	۰/۰۱۵
۶	مشارکت اجتماعی	۸۴/۵۲	۰/۴۲۲	۰/۰۰۰
۷	انسجام اجتماعی	۴/۵۵	۰/۴۷۷	۰/۵۴۱
۸	توانمندسازی	۷۲/۳۱	۰/۵۵۱	۰/۱۲۳
۹	تقویت اعتماد به نفس	۴۲/۶۶	۰/۵۱۱	۰/۲۴۱
۱۰	تقویت زیرساخت‌های آموزشی	۲/۰۸	۰/۵۶۵	۰/۰۰۰
۱۱	افزایش رضایتمندی	۱/۱۴	۰/۶۴۵	۰/۰۱۸
۱۲	ریسک‌پذیری	۴۲/۴۲	۰/۳۱۲	۰/۲۵۴
۱۳	بهبود انگیزش	۴۱/۶۵	۰/۳۳۳	۰/۲۴۶

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون آزمون t

مطابق جدول (۶)، نتایج آزمون t در ارتباط با توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستای دارای گردشگر و فاقد گردشگر نشان می‌دهد که بین متغیرهای خودانکایی، مسئولیت‌پذیری و تقویت اعتماد به نفس با متغیر وابسته (توسعه‌ی گردشگری) رابطه معنی‌داری وجود ندارد. اما بین متغیرهای انتقادپذیری، خلاقیت، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، توانمندسازی، تقویت زیرساخت‌های آموزشی، افزایش رضایتمندی، ریسک‌پذیری و بهبود انگیزش با متغیر وابسته رابطه معنی‌داری وجود دارد و شاخص مرکزی میانگین در روستای دارای گردشگری ۴/۰۳۵ و در روستای فاقد گردشگر ۳/۲۹ می‌باشد.

جدول (۶): نتایج آزمون t درمورد توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستای دارای گردشگری و روستای فاقد گردشگری

Sig	مقدار t	روستای فاقد گردشگر		روستای دارای گردشگر		خصوصیات
		SD	میانگین	SD	میانگین	
۰/۰۱	۲/۵۴۱	۲/۳۵	۳/۲۴	۱/۵۲	۴/۵۷	انتقادپذیری
۰/۴۵۱	۱/۴۵۱	۱/۵۵	۲/۳۳	۲/۳۲	۴/۶۶	خودانگیزی
۰/۰۰۰	۱/۹۸۵	۲/۵۲	۳/۱۱	۲/۵۴	۴/۷۵	خلاقیت
۰/۳۲۵	۱/۲۱۲	۱/۶۵	۳/۱۲	۴/۳۲	۴/۲۵	مسئولیت‌پذیری
۰/۰۱	۲/۳۵۱	۲/۴۴	۳/۶۴	۱/۷۵	۴/۴۹	تعاون اجتماعی
۰/۰۰۱	۲/۶۸	۱/۶۶	۳/۲۵	۲/۶۵	۴/۲۴	مشارکت اجتماعی
۰/۰۵	۲/۹۹	۱/۹۵	۳/۲۹	۲/۲۵	۴/۱۴	انسجام اجتماعی
۰/۰۰۰	۲/۵۸	۱/۹۹	۳/۳۴	۱/۶۴	۴/۰۵	توانمندسازی
۰/۱۱۱	۰/۶۵۸	۲/۳۷	۳/۶۱	۱/۶۵	۴/۷۱	تقویت اعتماد به نفس
۰/۰۱۹	۲/۸۷	۲/۵۴	۳/۶۴	۱/۶۸	۴/۴۳	تقویت زیر ساخت‌های آموزشی
۰/۰۰۶	۲/۷۴	۲/۷۳	۳/۵۹	۲/۳۳	۴/۳۲	افزایش رضایتمندی
۰/۰۰۰	۲/۹۸	۱/۵۱	۴/۱۲	۲/۴۱	۳/۸۵	ریسک‌پذیری
۰/۰۰۲	۲/۵۶	۱/۶۶	۲/۵۵	۳/۹۹	۳/۹۹	بهبود انگیزش

ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتایج نشان داد ارتقای دانش و آگاهی، کاهش تنش‌های قومی و... تبادل تجربه پنهان در بین روستاییان، افزایش مشارکت اجتماعی، تسهیم دانش، افزایش قدرت تصمیم‌گیری افراد روستایی، تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی، تقویت غرور و همبستگی جامعه میزبان، حفظ محیط زیست، بهزیستی اجتماعی، تسهیل جریان کارآمد اطلاعات، توانمندسازی فقرای روستایی، ارتقای شاخص‌های رفاه اجتماعی، کند شدن روند تخلیه سکونتگاه‌های روستایی، بهبود ظرفیت و اصلاح کیفیت اکوسیستم‌ها، ارتقای سطح بهره‌وری، تقویت و توسعه روحیه کارآفرینی، محقق ساختن عدالت فضایی، تقویت زیرساخت آموزشی، کاهش ریسک‌های کشاورزی، بهبود زیرساخت‌های ارتباطی و تقویت انسجام اجتماعی جامعه محلی از اثرات تقویت و توسعه گردشگری در مناطق روستایی می‌باشد. همان‌طور که مطرح گردید نوشتار حاضر نقش گردشگری در ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستاییان را مورد

بررسی و تحلیل قرار داده است. تحلیل‌های آماری نشان داد توسعه و شکوفایی گردشگری در ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستاییان شهرستان مشگین‌شهر تاثیر گذار بوده است. به طوری که همبستگی توسعه گردشگری در تمامی مولفه‌های ارتقای روان‌شناختی و اجتماعی به جز انتقادپذیری، مسئولیت‌پذیری، انسجام اجتماعی و تقویت اعتماد به نفس در قالب فرضیه تحقیق به اثبات رسید و در این ارتباط، میزان P محاسبه شده بین مولفه‌های خلاقیت، تقویت زیرساخت آموزشی، افزایش رضایتمندی و ریسک‌پذیری با متغیر توسعه گردشگری سطح معناداری کمتر از ۰/۰۱ و مولفه‌های بهبود انگیزش، توانمندسازی، مشارکت اجتماعی، تعاون اجتماعی و خوداتکایی سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ را نشان داد. این یافته با نتایج حاصل از مطالعه حیدری ساربان (۱۳۹۰)، بندیک و دزی (۲۰۰۸) و بیدرو همکاران (۲۰۰۹) مطابقت دارد. از طرف دیگر، نتایج آزمون t نشان داد به جز مولفه‌های خوداتکایی، مسئولیت‌پذیری و تقویت اعتماد به نفس تمامی مولفه‌های توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی از جمله، خلاقیت، تقویت زیرساخت آموزشی، افزایش رضایتمندی، ریسک‌پذیری، بهبود انگیزش، توانمندسازی، مشارکت اجتماعی و تعاون اجتماعی روستای دارای گردشگر (موئیل) بیشتر از روستای فاقد گردشگر (ساربانلار) بوده است. این یافته با نتایج حاصل از پژوهش‌های جمعه پور و احمدی (۱۳۹۰)، لوئیس و جولماند (۲۰۰۳)، وانگ (۲۰۰۶)، کوستاس (۲۰۱۰) هم‌خوانی دارد. همچنین این آزمون نشان داد که بین روستای دارای گردشگر و روستای فاقد گردشگر از نظر خوداتکایی، مسئولیت‌پذیری و تقویت اعتماد به نفس اختلاف معنی داری وجود ندارد. این یافته با نتایج حاصل از مطالعه ایورکا و استویکوا (۲۰۰۸) مطابقت دارد. به عبارت دیگر توسعه گردشگری روستای دارای گردشگر و فاقد گردشگر در مورد مولفه‌های خوداتکایی، مسئولیت‌پذیری و تقویت اعتماد به نفس یکسان بوده است. علاوه بر این، با استناد به نتایج تحقیق می‌توان گفت که دستگاه‌های اجرایی می‌توانند نقش مهمی در راستای ارتقای توانمندی‌های روان‌شناختی و اجتماعی بواسطه آموزش و اطلاع‌رسانی بازی کنند و نیز دولت با نقش تسهیل‌گری خود از جمله؛ ایجاد تسهیلات خدماتی و بهداشتی، توسعه تسهیلات اقامتی و رفاهی، خدمات‌رسانی در زمینه امور زیربنایی و افزایش آگاهی مردم با برنامه‌های آموزشی می‌تواند به ارتقای توانمندی‌های روان‌شناختی و اجتماعی اجتماعات روستایی کمک کند.

منابع

۱. ازکیا، مصطفی و ایمانی، علی (۱۳۸۷). توسعه پایدار روستایی، اطلاعات، ایران.
۲. اکبریان رونیزی، سعید رضا (۱۳۹۲). بررسی رابطه توسعه گردشگری و سرمایه اجتماعی در نواحی روستایی، مطالعه موردی: دهستان سولقان، شهرستان تهران، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال دوم، شماره‌ی ۶: ۹۲-۷۵.

بررسی اثرات گردشگری در ارتقای توانمندی‌های اجتماعی و روان‌شناختی روستاییان.....۱۸۱

۳. بلوچی، عثمان و خراسانی، محمد امین (۱۳۹۲). تحلیل نقش گردشگری در توسعه نواحی روستایی؛ مطالعه موردی: ناحیه گرگان، شهرستان نیک شهر، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، سال پنجم، شماره ۳: ۹۲.
۴. تولایی، سیمین؛ ریاحی، وحید؛ افراخته، حسن و شعبانی، احمد (۱۳۹۱). بررسی توانمندی‌ها و راهکارهای توسعه گردشگری روستایی در بخش کهک استان قم، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، سال چهارم، شماره ۴: ۱۰۵.
۵. جمعه پور، محمود و احمدی، شکوفه (۱۳۹۰). تاثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی؛ مطالعه موردی: روستای بزغان شهرستان ساوجبلاغ، پژوهش‌های روستایی، سال دوم، شماره ۱: ۶۳-۳۳.
۶. حاجی نژاد، علی، رحیمی، دانا و تقی زاده زهرا (۱۳۹۲). تدوین برنامه استراتژیک توسعه گردشگری در مناطق نمونه گردشگری روستایی، مطالعه موردی: روستای نمونه گردشگری هجیج در شهرستان پاوه، آمایش سرزمین، سال پنجم، شماره ۱: ۵۲.
۷. حفاری، فرهاد (۱۳۸۸). بررسی اثرات زیست‌محیطی گردشگری روستایی، مطالعه موردی: روستای ایبانه، اولین همایش ملی ترویج و آموزش کشاورزی، تهران.
۸. حیدری ساربان، وکیل (۱۳۹۲). تجزیه و تحلیل و بررسی اثرات گردشگری در مناطق روستایی شهرستان اردبیل، مطالعه موردی: دهستان سردابه، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال اول، شماره ۱: ۸۱-۶۸.
۹. خاتون آبادی، سید احمد و راست قلم مهدی (۱۳۹۰). سنجش ارکان چهارگانه گردشگری روستایی با استفاده از تکنیک SWOT، مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان چهار محال بختیاری، نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی (علوم و صنایع کشاورزی)، جلد ۲۵، شماره ۳: ۳۳۸-۳۳۰.
۱۰. خیاطی، مهدی (۱۳۸۲). توریسم روستایی و تاثیر آن بر جوامع روستایی، مطالعه موردی: تابلند، ماهنامه جهاد، سال هشتم، شماره ۲۵۷.
۱۱. دهقان، مهدی (۱۳۸۴). توسعه گردشگری پایدار، ماهنامه علمی کشاورزی و زیست محیطی (دهاتی)، سال ۳، شماره ۱۴: ۲۷-۹.
۱۲. رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷). توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۳. سقایی، مهدی (۱۳۸۲). بررسی قابلیت‌های گردشگری روستایی در ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد.
۱۴. ضیائی، محمود و ترابیان، پونه (۱۳۸۹). سنجش سطح قابل قبول اثرات منفی اجتماعی گردشگران بر جوامع محلی در ایران، مورد مطالعه سکونتگاههای روستایی حوزه تالاب پریشان، فصلنامه جغرافیا، دوره جدید، سال هشتم، شماره ۲۷: ۲۲۵-۲۰۵.
۱۵. طالب، مهدی؛ بخشی‌زاده، حسن و میرزایی حسین (۱۳۸۷). مبانی نظری مشارکت اجتماع روستایی در برنامه‌ریزی گردشگری روستایی در ایران، فصلنامه روستا و توسعه، سال یازدهم، شماره ۴: ۲۸.
۱۶. علیقلی‌زاده، ناصر (۱۳۸۷). اثرات گردشگری بر نواحی روستایی از دیدگاه جامعه میزبان، مورد: بخش مرکزی شهرستان نوشهر، رساله دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
۱۷. قادری، زاهد (۱۳۸۳). اصول برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری روستایی، تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیارهای کشور.
۱۸. گی، چاک وای (۱۳۸۵). جهانگردی در چشم اندازی جامع، ترجمه: علی پارسیان و محمد اعرابی، تهران: انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی، چاپ سوم.

19. Akca, H. (2006). Assessment of rural tourism in Turkey using SWOT analysis, **Journal of Applied Sciences**, 6(13): 2837-2839.
20. Ashly, C. (2000). **The impacts of tourism on rural livelihoods: Namimbas Experience**, Working Paper 128, London Overseas Development Institute.
21. Benedek, J. and Deszi, S. (2008). The role of rural tourism in the economic diversification of rural space in Romania, **International Conference on Tourism**: 230-233.
22. Briedenhann, J. (2004). Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas- vibrant hope or impossible dream? **Tourism Management**, 25(1):71-79.
23. Byrd, E. and Bronberger, M. (2009). Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural Eastern North Carolina, **Tourism Management**, 30(5): 693-696.
24. Fleischer, S. (2003). Rural tourism in Russia, **Tourism Management**, 18 (6):367-369
25. Gumus, F., Eskin, I., Veznikili, A.N. and Gummus, M. (2007). Availability of rural tourism for Gallipoli village: the potential and attitude, **International and Marketing Conference on Marketing & Society**: 113-118.
26. Hall, C.M. (2008). **Tourism planning: policies, process and relationships**, Pearson Education.
27. Hall, M. and Page, S. (2006). **The geography of tourism and recreation: Environment, Place and Space**, Newyork: Rautledge.
28. Kostas, E.S. (2010). Rural tourism development for the prefecture of lassithii in Crete, **International Bussiness Review**, (9):363-365.
29. Louise, I., Hjulmand, G. (2003). Tourism as a development strategy in rural areas: Adjacent to the Crocker Range Nation Park, Sabah, Malaysia, **ASEAN Review of Biodiversity and Environmental Conservation**: 45-63.
30. Mason, P. (2003). **Tourism impacts, planning and management**, Butterworth: Heinman.
31. Richard, G. (2000). Tourism and the world of culture and heritage, **Tourim Recrtion Reserch**, 25(1):9-17.
32. Sharply, R. (2003). Rural tourim and the challenge of tourism desertification: The case of Cyprus, **Tourism Management**, 23(3): 233-244.
33. Swarbrook, J. (1998). **Sustainable tourism management**, Newyork, Cobi.
34. Villarino, M. (2004). Rural tourism in Malaga: an analysis of recent evolution, **Geoforum**, 35 (6):755-758.
35. Wang, Y. (2006). **Rural community participation in tourism development: Case from Hanian Province, China**, Unpublished Ph.D Dissertation, Waterloo, (Ontario): University of Waterloo.
36. Willims, S. (1998). **Tourism Geography**, London: Rautledge.
37. Yarkova, Y. and Stoykova, B. (2008). Sustainability of rural tourism in the Smolyan Municipality of Bulgaria, **Trakia Journal of Sciences**, 6(3): 31-40.